

GEBIEDSBEELD HILLEGERSBERG-SCHIEBROEK

*Signalen over integratie, discriminatie, v/m-emancipatie
en lhbt-emancipatie uit Hillegersberg-Schiebroek*

Inleiding

In alle veertien gebieden van de stad doet IDEM Rotterdam onderzoek naar wat er in dat specifieke gebied speelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie. Dit onderzoek is ook in Hillegersberg-Schiebroek uitgevoerd, en in deze rapportage worden de resultaten daarvan besproken.

We hebben een breed palet aan signalen verzameld om te illustreren hoe integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie er in Hillegersberg-Schiebroek uit ziet. Hiertoe hebben we professionals en actieve bewoners geïnterviewd. Daarnaast zijn de eerste resultaten teruggekoppeld tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst waardoor het beeld dat we hadden gekregen op basis van de interviews verder kan worden aangevuld. Met dit onderzoek krijgen we uiteindelijk verschillende knelpunten en lacunes ten aanzien van de vier thema's in zicht, net zoals succesvolle voorbeelden die andere Rotterdammers weer kunnen inspireren.

Deze gebiedsrapportage is als volgt opgebouwd. In het volgende hoofdstuk worden de signalen en aanknopingspunten om verder met de thema's in Hillegersberg-Schiebroek aan de slag te gaan samengevat. In het aansluitende hoofdstuk worden de doelen en methode van dit onderzoek uitgebreider toegelicht. Vervolgens worden per thema zowel de signalen besproken die we hebben ontvangen, als ook succesvolle voorbeelden als we daarover hebben gehoord. We plaatsen het beeld dat hieruit oprijst in relatie tot Rotterdamse feiten en cijfers en het gebiedsprogramma. Daarna gaan we in op een aantal aanknopingspunten voor professionals, betrokken bewoners, ondernemers en anderen om verder met de thema's in Hillegersberg-Schiebroek aan de slag te gaan.

Juni 2017

www.idemrotterdam.nl

Samenvatting

IDEM Rotterdam voert in alle veertien gebieden van Rotterdam een behoefte-inventarisatie uit om een beeld te krijgen van wat er speelt in elk gebied in relatie tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emanipatie en lhbt-emanipatie. Deze rapportage presenteert zowel signalen als concrete aanknopingspunten voor professionals en geïnteresseerden om verder met de vier thema's in Hillegersberg-Schiebroek aan de slag te gaan.

Integratie

Vluchtelingen en migranten

De wens om de vestiging van statushouders actief te verspreiden over het gehele gebied is uitgesproken. Ook is gesignaleerd dat statushouders niet altijd voldoende begeleid worden, terwijl daar wel behoefte aan is.

Polarisatie en onbegrip

Tegenstellingen tussen bewoners in het gebied lijken zich langs lijnen van etniciteit te verharderen.

Angst voor radicalisering van islamitische jongeren

Uit de interviews komt naar voren dat angst voor islamitische radicalisering sterk leeft onder bewoners van Hillegersberg-Schiebroek. Deze angst kan leiden tot vooroordelen, uitsluiting, discriminatie en polarisatie. Er is duidelijk behoefte aan meer bewustzijn over het verschil tussen enerzijds het volgen van godsdienstige voorschriften en religieuze orthodoxie, en anderzijds politieke radicalisering.

Financiële scheidslijnen en armoede

Hillegersberg-Schiebroek wordt gekenmerkt door grote verschillen in welvaart en inkomen. Gesprekspartners benadrukken dat de sociale problematiek in Schiebroek-Zuid meer aandacht nodig heeft. Ook zijn er signalen van kinderen die zonder ontbijt naar school komen.

Discriminatie

Arbeidsmarktdiscriminatie

Arbeidsmarktdiscriminatie op basis van huidskleur, etniciteit en religie komt voor in Hillegersberg-Schiebroek. Dit lijkt zich onder andere voor te doen tijdens de werving- en selectiefase. Werkgevers in het gebied zijn zich onvoldoende bewust van wat discriminatie is en hoe zij kunnen voorkomen zelf te discrimineren.

Zwangerschapsdiscriminatie

We horen dat werkgevers geen zwangere vrouwen aannemen of hun contracten niet verlengen en dit niet als een vorm van discriminatie herkennen.

Islamofobie

Met name vrouwen die een sluier dragen krijgen te maken met moslimdiscriminatie. Verschillende professionals hebben laten blijken de ernst van deze vorm van discriminatie niet altijd te onderkennen.

Ruzie en discriminerend gescheld

Zodra irritaties tussen buren of op het sportveld escaleren, worden er geregeld racistische en discriminerende opmerkingen gemaakt.

Vrouw/man-emancipatie

Weerbaarheid meisjes

Er is blijvend behoefte in het gebied om meisjes weerbaar te maken tegen straatintimidatie en ongewenst gedrag. Er zijn geen signalen bekend dat jongens worden getraind om op een veilige manier met hun eigen emoties om te gaan, en seksuele grenzen en behoeften van zichzelf en anderen te leren verkennen.

Sluiting Bella Donna

De sluiting van vrouwenstudio Bella Donna wordt gezien als groot gemis in het gebied. Het was een unieke laagdrempelige plek voor vrouwen om bij elkaar te komen. De sluiting heeft tot gevolg gehad dat een deel van de vrouwen uit het zicht van buurtbewoners en professionals is geraakt.

Verborgene vrouwen en mannen

Er zijn zorgen over het feit dat een aantal vrouwen en mannen in het gebied mogelijk in een (gedwongen) isolement leven. Tegelijkertijd zijn hier geen concrete voorbeelden van naar voren gekomen. Dit illustreert een behoefte aan meer kennis over wat gedwongen isolement precies is en wanneer het onderscheiden kan worden van levenskeuzes. Tegelijkertijd is aandacht nodig voor vrouwen en mannen in isolement.

Lhbt-emancipatie

Gebrek aan kennis leidt tot onbewust discriminerend en kwetsend taalgebruik

Veel gesprekspartners geven aan weinig kennis te hebben van onderwerpen die te maken hebben met seksuele en genderdiversiteit, en signaleren dan ook weinig ontwikkelingen op dit gebied. Tegelijkertijd maakt een aantal gesprekspartners ook onbewust gebruik van woorden zoals 'homofiel' of 'omgebouwd' als het over trans* mensen gaat. Dit taalgebruik is ongepast en kwetsend, en maakt dat organisaties waar dit soort woorden gemeengoed zijn, ontoegankelijker zijn voor lhbt-personen in Hillegersberg-Schiebroek.

Homofobie onder witte ouderen

Lhbt-ouderen in het gebied vormen een kwetsbare groep, omdat homo- en transfobie onder witte ouderen zonder migratieachtergrond aanwezig kan zijn. Meer aandacht voor uitsluiting van lhbt-ouderen is nodig, net zoals programma's die de sociale acceptatie onder ouderen vergroten.

Taboes doorbreken bij migranten- en geloofsgemeenschappen

Het bevorderen van de sociale acceptatie onder bewoners van Hillegersberg-Schiebroek met een migratie- of religieuze achtergrond is ook een aandachtspunt.

Aanknopingspunten en aanbevelingen

Aandacht voor Schiebroek-Zuid

De meeste gesprekspartners benadrukken dat de situatie van Schiebroek-Zuid uniek is vanwege een opeenstapeling van sociale problematiek in deze buurt. Momenteel is er aandacht voor de situatie in

Schiebroek-Zuid met het Plan Schiebroek-Zuid 2017-2019. Dit is een belangrijke stap en het is van belang om deze aandacht voor Schiebroek-Zuid vast te houden.

Emancipatie van jongens en mannen

Er is meer aandacht nodig voor de mogelijkheid dat mannen in een isolement leven, en voor het gegeven dat de emancipatie van mannen essentieel is om de emancipatie van vrouwen te bevorderen.

Laagdrempelige voorzieningen voor vrouwen

Het blijft belangrijk om laagdrempelige voorzieningen te waarborgen waar vrouwen in hun eigen buurt naartoe kunnen om andere vrouwen te ontmoeten en vaardigheden te ontwikkelen. Doorgaans moeilijk te benaderen vrouwen, op wie veel van het Rotterdamse emancipatie- en integratiebeleid zich richt, worden met dit soort laagdrempelige plekken in hun eigen buurt bereikt.

Culturele activiteiten om taboeonderwerpen te bespreken

Zelforganisaties met een migranten- en religieuze achtergrond geven aan dat zij behoefte hebben aan voorbeelden van kunst en cultuur die taboeonderwerpen als seksuele en genderdiversiteit bespreekbaar maken.

Voorlichting over arbeidsmarkt- en zwangerschapsdiscriminatie

Kennis over discriminatie is een belangrijke eerste stap om te voorkomen dat werkgevers niet discrimineren, en dat sollicitanten en werknemers die hiermee te maken krijgen adequate stappen kunnen ondernemen. Deze kennis is nu onvoldoende aanwezig.

Empowerment van jongeren

Voor het ontwikkelen van vaardigheden bij jongeren is blijvende aandacht nodig, zodat zij professioneel en voorbereid voor de dag kunnen komen bij sollicitaties. Om jongeren weerbaar te maken, hebben zij bovendien ondersteuning nodig bij het omgaan met ervaren discriminatie in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

Vooroordelen en polarisatie tegengaan

Er wordt gesignaleerd dat polarisatie langs etnische lijnen in het gebied lijkt te verharderen. Dit hangt samen met vooroordelen en angst voor radicalisering. Aandacht voor deze ontwikkelingen is belangrijk om oplopende sociale spanningen, racisme, discriminatie en gevoelens van onveiligheid te voorkomen en weg te nemen.

Meer bewustzijn over seksuele- en genderdiversiteit nodig bij werkgevers en andere professionals

Werkgevers en andere professionals in Hillegersberg-Schiebroek hebben weinig kennis van seksuele- en gender diversiteit, waardoor zij niet voldoende in staat zijn ontwikkelingen op dit gebied te signaleren en adequaat te handelen waar nodig. Dit resulteert onder andere in kwetsend, discriminerend en uitsluitend taalgebruik. Er is duidelijk behoefte in Hillegersberg-Schiebroek om werkgevers en andere professionals hierover te onderwijzen.

Methode

Behoeftinventarisatie

De behoeftinventarisatie is een kwalitatief onderzoek waarmee signalen met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie worden verzameld en behoeften ten aanzien van deze vier thema's geïnventariseerd. De behoeftinventarisatie is in alle veertien gebieden van Rotterdam uitgevoerd. In maart-mei 2016 hebben we dit onderzoek in Hillegersberg-Schiebroek gedaan.

Centraal staat de vraag: wat speelt er op het gebied van integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie in elk gebied? We letten bij het beantwoorden van deze vraag op: welke ontwikkelingen en gebeurtenissen zijn van invloed op het gebied en haar bewoners ten aanzien van de vier thema's? Tegen welke knelpunten en lacunes lopen bewoners en professionals aan zodra ze zich met één of meerdere van deze thema's bezighouden? Wat zijn succesvolle voorbeelden van activiteiten op het gebied van de vier thema's? En tot slot: welke behoeften leven er om aan de slag te gaan met projecten die gaan over integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie?

Interviews en wijkbijeenkomst

In elk gebied spreken we in totaal met twaalf tot vijftien professionals en actieve bewoners. Deze interviews zijn geanonimiseerd. We streven ernaar met een zo divers mogelijke groep gesprekspartners te praten die zich bezighouden met uiteenlopende activiteiten, zoals vertegenwoordigers van welzijnsorganisaties, kunst- en cultuurorganisaties, religieuze instellingen, onderwijsinstellingen, jongerenwerk, wijkpolitie, ondernemers, buurtverenigingen, bewonersinitiatieven en gebiedscommissies.

Op basis van deze gesprekken hebben we een eerste impressie gekregen van wat er speelt in Hillegersberg-Schiebroek ten aanzien van de vier thema's. Vervolgens hebben we dit beeld teruggekoppeld tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst aan een uiteenlopende groep professionals en bewoners. In kleinere tafelgesprekken hebben zij dit beeld en hun behoeften vervolgens nader besproken, waardoor de eerste analyse verder kan worden aangescherpt, aangepast en aangevuld.

Gebiedsrapportage

In deze gebiedsrapportage worden de uitkomsten van de interviews en de tafelgesprekken gebundeld en geanalyseerd. Waar relevant worden de inzichten besproken in relatie tot bestaande Rotterdamse feiten en cijfers, bijvoorbeeld informatie uit het Wijkprofiel, de Omnibusenquête, van het antidiscriminatiebureau RADAR. Ook onderzoeken we of en hoe deze thema's worden besproken in de gebiedsprogramma's. De gebiedsrapportage heeft als doel om relevante partijen en geïnteresseerden binnen en buiten Hillegersberg-Schiebroek te informeren over wat er speelt ten aanzien van de vier thema's in het gebied. Knelpunten en lacunes worden duidelijk, net zoals succesvolle voorbeelden. Uiteindelijk leidt deze gebiedsrapportage tot een inkleuring van al bestaande kwantitatieve gegevens over Hillegersberg-Schiebroek, en brengt het verdiepende kennis over hoe de vier thema's er op gebiedsniveau uit zien. Vervolgens kunnen op basis van deze rapportage professionals en bewoners binnen en buiten Hillegersberg-Schiebroek projecten en samenwerkingen starten om met één of meerdere van de thema's aan de slag te gaan.

Integratie

Integratie is geen eenduidige term. Verschillende mensen en organisaties bedoelen er uiteenlopende dingen mee. Sommigen gebruiken de term om te focussen op de sociale, economische of culturele situatie van mensen met een migratieachtergrond. Anderen wijzen erop dat integratie een collectief proces is, waarbij iedereen werkt aan de integratie van de Rotterdamse samenleving als geheel. Weer anderen wijzen het gebruik van de term volledig af, omdat het bijdraagt aan een onnodig onderscheid.

Hillegersberg-Schiebroek is minder divers dan de rest van Rotterdam. Ruim 70% van de bewoners in Hillegersberg-Schiebroek zijn Nederlanders zonder migratieachtergrond. Voor heel Rotterdam geldt dit voor 51% van de bewoners.
(Gemeentelijke basisadministratie 1-1-2015)

Tegen de achtergrond van deze debatten benadert IDEM Rotterdam integratie als een koepelterm om te kunnen praten over onderwerpen die raken aan de verhoudingen tussen Rotterdammers, over de situatie van nieuwkomers in de stad, en over tegenstellingen tussen personen en groepen waar mensen tegenaan lopen. Wij benaderen integratie daarmee vooral als een idee dat betrekking heeft op de stad als geheel.

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van integratie in Hillegersberg-Schiebroek. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Hillegersberg-Schiebroek beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen met betrekking tot integratie

Vluchtelingen en migranten

Een aantal gesprekspartners geeft aan dat als er statushouders in het gebied worden gevestigd, ze dan voornamelijk in Schiebroek terecht komen. Leegstaande woningen worden omgevormd tot tijdelijke woonruimte voor vluchtelingen. Gesprekspartner uitent de wens om de vestiging van statushouders te verspreiden over het gehele gebied. Gemeente Rotterdam heeft momenteel geen openbare cijfers over de spreiding van statushouders in de stad. De gemeente geeft wel aan dat statushouders verspreid worden over de stad, met uitzondering van de Rotterdamwetwijken.

Daarnaast geven anderen aan dat statushouders niet voldoende begeleid worden. Het gemeentelijk beleid wordt bekritiseerd om de risico's die het met zich mee brengt voor de vluchtelingen zelf, en voor de bewoners in Hillegersberg-Schiebroek. Er wordt namelijk gesignaleerd dat vluchtelingen na één jaar begeleiding minimaal of helemaal niet ondersteund worden. Dit kan leiden tot financiële en maatschappelijke problemen, wanneer deze mensen nog onvoldoende kennis hebben van vaste lasten, zoals de verplichte zorgverzekering. Hiervoor zou meer aandacht moeten komen.

Tot slot hebben Eritrees-Nederlandse bewoners en bezoekers van het gebied in 2016 negatief in de aandacht gestaan, onder andere vanwege signalen die het Openbaar Ministerie ontvangen heeft over seksueel misbruik van meisjes en vrouwen in de Eritrese kerk. Uiteindelijk stelde het OM dat de signalen geen aanwijzingen opleverden die een strafrechtelijk onderzoek rechtvaardigen.

Verschillende gesprekspartners geven aan dat zij weinig contact hebben met de Eritrese gemeenschap in het gebied. Dat terwijl wij ook horen van vertegenwoordigers van een deel van de lokale Eritrese gemeenschap dat zij wel graag meer contact met andere bewoners en professionals zouden willen hebben. Op het moment hebben zij wel contact met andere geloofsgemeenschappen, bijvoorbeeld via de Raad van Kerken en met de moskee in het gebied, maar weinig met initiatieven van bewoners in het gebied, en ook weinig met professionele organisaties. Een van de belemmeringen is de verminderde Nederlandse taalvaardigheid bij Eritrese-Nederlanders in het gebied, net zoals het feit dat professionals en bewonersorganisaties in het gebied niet altijd even zichtbaar en bereikbaar zijn voor groepen zoals deze die niet vanzelfsprekend bekend zijn met de weg vinden naar instanties, zowel offline als online.

Polarisatie en onbegrip

Tegenstellingen tussen bewoners in het gebied lijken zich langs lijnen van etniciteit te verhard.

In toenemende mate is er sprake van polarisatie tussen verschillende etnische groepen in het gebied, signaleren gesprekspartners. Dit komt voornamelijk tot uiting in vooroordelen en onbegrip tussen Nederlanders met en zonder migratieachtergrond. Ook worden er discriminerende opmerkingen gemaakt zoals “die zwarten staan altijd allemaal in de portiek”. Een aanzienlijke groep bewoners met een migratieachtergrond zou zich in toenemende mate uitgesloten voelen en zich daardoor afkeren van het samenleven in de buurt. Onder jongeren met een migratieachtergrond leiden deze verhoudingen soms tot worstelingen over hun identiteit en hun plek in de Nederlandse samenleving, volgens gesprekspartners.

Daarnaast kan onwetendheid van elkaars gewoonten en gebruiken tot botsing leiden. Dit gebeurt vaker in wijken waar er meer diversiteit is onder bewoners qua etniciteit, geven mensen die we hebben geïnterviewd aan. Een voorbeeld is irritatie tussen twee buurvrouwen. De ene vrouw had last van hard gebonk vroeg in de ochtend, wat werd veroorzaakt door de andere vrouw bij het fijnstampen van kruidenmengsels ter voorbereiding op het koken. Beide vrouwen waren niet op de hoogte van elkaars verschillende gewoonten en dagritmes. Door met elkaar in gesprek te gaan, werden er afspraken gemaakt en gingen zij rekening houden met elkaars verschillende leefstijlen. Hoog opgelopen irritaties en vooroordelen kunnen constructieve communicatie tussen buurtbewoners in de weg staan. De mensen die wij interviewen geven aan dat praten en wederzijds begrip proberen te tonen voor het feit dat leefgewoonten kunnen verschillen, een belangrijke manier is om sociale spanningen te voorkomen en op te lossen.

De term etniciteit wordt in de context van integratie regelmatig gebruikt om de sociaal-culturele achtergrond van een persoon aan te duiden. De term houdt verband met gewoonten, waarden en normen, en overtuigingen die iemand van huis uit heeft meegekregen. Etniciteit heeft te maken met processen van zelfidentificatie en identificatie door anderen. Nationaliteit of migratieachtergrond bepaald dus niet per se iemands etniciteit.
(*Stadsbeeld Integratie, IDEM Rotterdam*)

Angst voor radicalisering van islamitische jongeren

Tot slot horen we van verschillende gesprekspartners dat zij denken dat jongeren in met name Schiebroek-Zuid gevoelig kunnen zijn voor radicalisering, omdat bewoners in deze wijk vaker met armoede, schulden, werkloosheid, sociale uitsluiting en vroegtijdige schoolverlating kampen. Er zijn echter geen signalen tijdens gesprekken naar voren gekomen van gevallen waarbij jongeren daadwerkelijk zijn geradicaliseerd. Uit de eerste Jaarrapportage Radicalisering van het college B en W blijkt dat in 2015 het Meld- en Adviespunt Radicalisering 62 meldingen van radicalisering voor heel

Rotterdam in behandeling had. Na onderzoek werd er in 12 gevallen gesteld dat er mogelijk sprake is van radicalisering.

Angst voor radicalisering en vooroordelen zijn aanwezig onder een deel van de bewoners in Hillegersberg-Schiebroek.

Wat uit de interviews vooral naar voren komt, is dat angst voor radicalisering leeft onder bewoners van Hillegersberg-Schiebroek. Zo geeft een gesprekspartner een voorbeeld van radicalisering door een jongere te omschrijven die eerder niet maar op een gegeven moment wel in een djellaba op vrijdagmiddag naar de moskee gaat. Hiervoor deed deze jongen dat niet. Uit dit voorbeeld blijkt dat er angst is voor islamitische politieke radicalisering, en dat dit kan leiden tot vooroordelen naar moslims en de manier waarop zij uiting kunnen geven aan hun religie. Dit signaleren ook andere mensen die we interviewen, en wordt volgens hen onder andere veroorzaakt door internationale terreurdreiging en negatieve berichtgeving in de media over de lokale moskee.

Onveiligheidsgevoelens en vooroordelen kunnen een ingrijpende negatieve impact hebben op het leven van zowel moslims als niet-moslims, en belemmeren de sociale interactie in een buurt. Er is behoefte in Hillegersberg-Schiebroek om deze angsten, onbekendheid en vooroordelen ten aanzien van moslims en radicalisering weg te nemen.

Financiële scheidslijnen en armoede

De meeste mensen die we spreken geven aan dat Hillegersberg-Schiebroek gekenmerkt wordt door grote verschillen qua welvaart en inkomen. Enerzijds kent het gebied een hoop welvarende huishoudens, anderzijds wordt het dagelijks leven van een deel van de bewoners gekenmerkt door armoede. Soms gaat dit gepaard met schuldenproblematiek.

Er wordt van langdurige armoede gesproken als huishoudens langer dan drie jaar van een laag inkomen leven. In Hillegersberg-Schiebroek is 53% van de huishoudens die van een laag inkomen leven langdurig arm. Dit is 8% van alle huishoudens in het gebied. (Gemeente Rotterdam, 2015. *Inkomensgegevens Rotterdam op deelgemeente en buurniveau 2013*)

“Er is een concreet actieprogramma nodig voor Schiebroek-Zuid.”

Zowel tijdens interviews als bij de wijkbijeenkomst benadrukken mensen dat de verschillende sociale problematieken in Schiebroek-Zuid meer aandacht verdienen. In 2015 verscheen de notitie Schijn Bedriegt, waarin de situatie in Schiebroek-Zuid op het gebied van schulden, slechte woningen, vroegtijdige schoolverlaters, kinderen met leerachterstanden en slecht onderhouden openbare ruimte in kaart is gebracht. In de notitie worden de resultaten in vergelijkend perspectief met oud-Charlois geplaatst, omdat deze Rotterdamse wijk bekend staat als een wijk waar ook diverse sociale problematieken spelen. Volgens de notitie scoort Schiebroek-Zuid op een aantal punten op het zelfde niveau of nog slechter dan oud-Charlois. Middels het Nationaal Programma Rotterdam Zuid is er echter wel speciale aandacht voor deze wijk, net zoals een concreet actieprogramma om de situatie te verbeteren. Een dergelijk actieprogramma is volgens de gesprekspartners dan ook noodzakelijk voor Schiebroek-Zuid.

Naar aanleiding van de notitie Schijn Bedriegt is er in 2017 een werkconferentie georganiseerd over de situatie in Schiebroek-Zuid, dat geresulteerd heeft in het Plan Schiebroek-Zuid 2017-2019. Met dit plan wordt gewerkt aan de sociaal-economische positie van bewoners, aan jeugd en opvoeding, aan werk en activering, en aan veiligheid en buitenruimte.

Er is echter niet alleen sprake van armoede in Schiebroek-Zuid. Ook in Hillegersberg en Nieuw-Terbregge speelt armoede volgens een aantal gesprekspartners, maar vanwege schaamte wordt dit vaak verborgen gehouden. Het gaat dan onder andere om hoogopgeleide ZZP'ers en mensen die na een scheiding met een schuld achterblijven of hun woning verliezen. Volgens de Rotterdamse Buurtmonitor heeft in 2016 20 procent van de bewoners ouder dan 19 jaar van Hillegersberg-Schiebroek moeite met rondkomen. Deze bewoners zijn echter niet in gelijke over de verschillende buurten van het gebied verdeeld. Opvallend is dat in Hillegersberg-Noord 24 procent van de bewoners moeite heeft met rondkomen, en in Schiebroek 21 procent. In Hillegersberg-Zuid geldt dit voor 19 procent, en in Terbregge en Molenlaankwartier voor 15 procent van de bewoners. In de stad Rotterdam als geheel heeft 31 procent van de bewoners moeite met rondkomen.

Tot slot vertellen verschillende gesprekspartners over kinderen in het gebied die zonder ontbijt naar school gaan. Uit inkomensgegevens bekend bij de gemeente over 2013, blijkt dat 10% van de kinderen tot 18 jaar in Hillegersberg-Schiebroek opgroeit in een gezin met een laag inkomen.

Participatie en integratie

Een laatste signaal waar wij van hebben gehoord, heeft te maken met participatie. Het gaat dan onder andere om het wel of niet bereiken van verschillende groepen bewoners, gesloten of open gemeenschappen, Nederlandse taalvaardigheid, sociaaleconomische omstandigheden en al dan niet beleid voeren om de participatie van specifieke doelgroepen te stimuleren. Uit de interviews en gesprekken tijdens de wijkbijeenkomst, rijst een beeld op van grofweg twee verschillende interpretaties van obstakels, successen en de relatie tussen participatie en integratie in Hillegersberg-Schiebroek. Deze verschillende visies op wat integratie en participatie precies is, resulteren in uiteenlopende probleemanalyses, oplossingen en behoeften.

Onder participatie wordt doorgaans verstaan: de mate waarin mensen banden met elkaar aangaan en elkaar inschakelen voor hulp, het meedoen aan maatschappelijke organisaties (zoals een vereniging) en het deelnemen aan politieke activiteiten. Participatie kan leiden tot meer ontmoetingen die goed zijn voor de sociale samenhang tussen mensen. (CBS, *Sociale Samenhang: Participatie, Vertrouwen en Integratie, 2010*)

Eenzijds horen we van gesprekspartners dat zij er moeite mee hebben om een diversiteit aan bewoners te betrekken bij hun activiteiten in het gebied. Ze geven aan dat zij voornamelijk contact hebben met Nederlanders zonder migratieachtergrond, en dat deze groep ook vaker bij hen of andere organisaties aanklopt met initiatieven voor de buurt. Het feit dat er geregeld over bepaalde groepen bewoners wordt gesproken, maar dat er weinig contact met hen is, wordt door sommigen als problematisch ervaren. Het gaat dan om bewoners met een migratieachtergrond, maar ook om mensen van verschillende leeftijden, vrouwen en religieuze bewoners.

“We praten over groepen, zonder met hen in contact te komen. Dat vormt wel een knelpunt voor ons werk.”

Verschiedende gesprekspartners geven tijdens het interview en bij de wijkbijeenkomst dan ook aan dat zij grote behoefte hebben aan praktisch toepasbare manieren om een diversiteit aan bewoners in het gebied te bereiken. Obstakels die dit in de weg lijken te staan worden door de meesten voornamelijk

gevonden in gebrekkige Nederlandse taalvaardigheid bij een deel van de bewoners, waardoor contact leggen lastig gaat. Ook geven gesprekspartners aan dat sommige bewoners erg op mensen met dezelfde etnische achtergrond gericht zijn. Van deze groep wordt dan gezegd dat ze een vrij gesloten gemeenschap vormen. Dit betreft zowel bewoners met een migratieachtergrond als zonder een migratieachtergrond. Ook van de laatste groep wordt door een aantal gesprekspartners gezegd dat deze bewoners in een aantal wijken erg op zichzelf gericht zijn. Zij treffen elkaar bij de lokale basisschool, hockeyclub of tennisvereniging maar hebben nauwelijks contact met bewoners met een andere achtergrond noch met bewoners buiten hun wijk.

Anderzijds horen we dat er vrij veel diversiteit is aan participatie van bewoners in het gebied. Er wordt genoemd dat een flink aantal vrouwen, Nederlanders met een migratieachtergrond en met verschillende religieuze achtergronden die actief zijn in hun buurten en wijken. Zo wordt er gesproken over Surinaamse-Nederlandse vrouwen die erg zichtbaar zijn in het gebied bij bijeenkomsten en activiteiten, en Eritrees-Nederlandse vrouwen die andere Eritrees-Nederlandse vrouwen die net in de wijk gevestigd zijn helpen wegwijs te worden in de buurt en op die manier elkaars zelfredzaamheid vergroten. Ook geven verschillende mensen aan dat vrouwen met een migratieachtergrond vaak betrokken zijn bij stadslandbouwprojecten zoals moestuinen in de buurt. Daarnaast organiseert de moskee uiteenlopende activiteiten, net zoals de kerken in het gebied. Verder wordt er een voorbeeld gegeven van een Turks-Nederlandse vrouw die op eigen initiatief ouderen in verzorgingstehuizen bezoekt, wat lekkers te drinken en te eten meeneemt en daar een open gesprek aan probeert te gaan met de mensen over het islamitische offerfeest.

De kosten die de Turks-Nederlandse mevrouw maakt voor het eten en drinken worden door geen enkele instantie vergoed, ondanks dat haar activiteiten gericht zijn op verbinding, draagvlak heeft onder bewoners en succesvol zijn. Dit soort activiteiten worden door de gemeente en andere organisaties in de regel niet financieel ondersteund, omdat het teveel met religie of etniciteit te maken heeft en daardoor lijkt op doelgroepenbeleid. Een groep gesprekspartners geeft dan ook aan dat een obstakel voor het bereiken van een diverse groep bewoners in het gebied, niet alleen te maken heeft met de geslotenheid van een deel van de bewoners of hun gebrekkige Nederlandse taalvaardigheid. Daarnaast hangt dit ook samen met het feit dat niet alle activiteiten aansluiten bij de leefwereld van een groot deel van de bewoners. Om die bewoners wel te bereiken, wordt het door gesprekspartners belangrijk gevonden om initiatieven te ondersteunen die bewoners zelf opzetten en die gericht zijn op contact met anderen en met de buurt. Een financiële ondersteuning zou bijvoorbeeld ertoe kunnen bijdragen dat de Turks-Nederlandse mevrouw uit het voorbeeld hierboven het organiseren van de laagdrempelige dialoog- en ontmoetingsbijeenkomsten voortzet.

Verder geven gesprekspartners aan dat het nodig is dat er trainingen komen die interculturele communicatieve vaardigheden en sensitiviteit vergroten, juist bij organisaties die er moeite mee hebben om contacten te leggen met andere bewoners maar wel alle bewoners vertegenwoordigen of zouden moeten kunnen bereiken. Ook wordt de behoefte uitgesproken aan het waarborgen van toegankelijke plekken waar men elkaar kan ontmoeten, zoals een park, moestuin of Huis van de Wijk.

“Er is behoefte aan het vergroten van interculturele communicatieve vaardigheden en sensitiviteit bij een aantal organisaties die actief zijn in het gebied.”

Tot slot zegt een aantal gesprekspartners dat een zwakke sociaaleconomische positie de participatie bemoeilijkt van een deel van de bewoners. Financiële zorgen eisen dan het leeuwendeel van de energie en tijd op van een huishouden, waardoor er weinig menskracht over blijft voor ouderbetrokkenheid op school of het opzetten van buurtactiviteiten.

Daar komt bij dat een deel van deze bewoners ook last ondervindt vanwege het wonen in slecht onderhouden huizen. In het Gebiedsplan Hillegersberg-Schiebroek 2014-2018 en het Uitvoeringsplan Stadsontwikkeling 2015-2018 wordt er voornamelijk ingezet op herstructureringen van Schiebroek, waarbij de huurwoningen worden gerenoveerd dan wel vervangen door huizen in midden- en hogere prijsklassen. Wij spreken echter ook mensen die stellen dat er behoefte blijft aan betaalbare woonruimte, omdat de woningmarkt in het gebied erg op slot zit vanwege veelal dure koopwoningen. Woningcorporaties zouden meer middelen moeten hebben om betaalbare en kwalitatief goede woonruimte te realiseren en te onderhouden, en hun taak vervolgens goed moeten uitvoeren, stellen een aantal gesprekspartners.

Het woonaanbod in Hillegersberg-Schiebroek bestaat voor 30% uit sociale huur, 18% particuliere huur en 52% koopwoningen. (Woningen-Bevolking-Onderzoeksbestand 1-1-2015)

Succesvolle voorbeelden

Buurttuinen

Vrij toegankelijke publieke ruimtes en bijeenkomsten worden door iedereen als belangrijk en succesvol gezien om onderling buurtcontact en sociale samenhang te bevorderen. Er worden dan verschillende projecten genoemd, zoals de buurttuin Het Zwembad in Hillegersberg.

De buurttuin Het Zwembad wordt officieel gefinancierd door een bewonersorganisatie die de rekeningen van elektriciteit en dergelijken betaald, maar is voor de rest in handen van buurtbewoners. Het is een openbare plek die iedereen overdag kan betreden. Mensen kunnen er ontspannen en rustig zitten of picknicken, maar er kan ook getuinierd worden door wie wil. Daarnaast is het een plek waar buurtbewoners samen komen om een BBQ te organiseren, en leerlingen van het nabijgelegen speciale onderwijs helpen ook met het onderhouden van de tuin. Ook buurtkinderen leren om tuintjes te maken en te onderhouden. De toegankelijkheid van de tuin en de betrokkenheid van uiteenlopende bewoners qua leeftijd, migratieachtergrond en gender wordt als een groot succes beschouwd.

Kookclub

Een ander succesvol voorbeeld is een kookclub waar jongeren met verschillende achtergronden samen met ouderen uit het gebied koken en een maaltijd delen. Op deze manier leren beide generaties elkaar kennen. Dit neemt vooroordelen over en weer weg, en dus ook spanningen en gevoelens van onveiligheid met name bij oudere bewoners in het gebied. Het gezamenlijk ondernemen van een laagdrempelige creatieve activiteit zoals koken en het delen van de maaltijd blijkt een succesvolle methode om mensen met verschillende achtergronden (qua leeftijd, migratie, gender, etcetera) met elkaar te leren kennismaken. Het succes en belang van dit soort toegankelijke methodes zou meer erkent moeten worden en vaker gebruikt van gemaakt.

Opzoomeren

Tot slot worden Opzoomeractiviteiten genoemd als erg succesvol in Hillegersberg-Schiebroek. Hierbij werken buurtbewoners samen aan het opruimen en schoonmaken van hun eigen straten en nemen

hiertoe zelf het initiatief. Dit bevordert het gevoel van saamhorigheid, het onderlinge contact en de leefbaarheid van de eigen buurt.

Discriminatie

Discriminatie is het maken van ongeoorloofd onderscheid tussen mensen en groepen op basis van een kenmerk dat in een specifieke situatie niet van belang is. Voorbeelden van zulke kenmerken zijn huidskleur, seksuele oriëntatie, geslacht, handicap of leeftijd. Dit is de werkdefinitie van discriminatie die antidiscriminatiebureaus in Nederland hanteren.

18% van de Rotterdammers maakte discriminatie mee in 2015.
(RADAR/IDEM Rotterdam, 2016.
Discriminatie in Rotterdam. Omnibusenquête 2015)

7% van de Rotterdammers maakt discriminatie mee in de eigen buurt.
Dit geldt voor 5% van de Hillegersberg-Schiebroekers.
(*Enquête Wijkonderzoek 2015*)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van discriminatie in Hillegersberg-Schiebroek. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Hillegersberg-Schiebroek beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen met betrekking tot discriminatie

Arbeidsmarktdiscriminatie

De meeste gesprekspartners brengen het probleem van arbeidsmarktdiscriminatie ter sprake. Er wordt dan met name gesproken over Marokkaans-, Turks-, Surinaams-, Kaapverdiaans- en Caribisch-Nederlandse jongeren die hiermee te maken krijgen. Het gaat dan vooral om discriminatie tijdens de wervings- en selectiefase. Eenmaal aangenomen krijgen de jongeren minder vaak met discriminatie op de werkvloer te maken, zeggen gesprekspartners. Tijdens de wijkbijeenkomst blijkt arbeidsmarktdiscriminatie een controversieel onderwerp. Er is een aantal aanwezigen dat denkt dat arbeidsmarktdiscriminatie op basis van achternaam wel voorkomt, maar niet in overtuigend grote mate. Deze gesprekspartners geven aan dat veel jongeren vermoeden gediscrimineerd te zijn als zij afgewezen zijn voor een stage of baan. Als een jongerenbegeleider vervolgens belt naar de werkgever om navraag te doen, blijkt dat de jongere is afgewezen omdat die persoon niet voldeed aan alle vereisten of zich niet professioneel genoeg opstelde. Dit uit zich bijvoorbeeld in ongepast gedrag van de sollicitant in kwestie, zoals het aan laten staan van de mobiele telefoon of onderuit gezakt zitten in de stoel tijdens het sollicitatiegesprek.

De Omnibusenquête 2015 laat zien dat Rotterdammers regelmatig arbeidsmarktdiscriminatie ervaren: discriminatie op de werkvloer staat op de derde plaats van contexten waarin mensen zich discriminatie ervaren.

Verder valt op dat 7% van alle Rotterdammers in de leeftijd 16-24 jaar discriminatie ervaart door klanten versus 1% van alle Rotterdammers. Dit treft vaker meisjes en vrouwen, en hangt mogelijk samen met het dragen van een hoofddoek.

Het beeld over arbeidsmarktdiscriminatie in Hillegersberg-Schiebroek is dus tweeledig. Enerzijds is er sprake van discriminatie op basis van etniciteit en huidskleur, anderzijds stellen jongeren zich niet altijd professioneel op. Het is relevant om te vermelden dat discriminatie vaak plaatsvindt op basis van vooroordelen waar mensen zich niet altijd van bewust zijn, en ook dat werkgevers niet snel toe zullen geven of zullen herkennen bij zichzelf dat zij discrimineren, bijvoorbeeld wanneer zij worden nagebeld door een jongerenwerker met de vraag naar redenen voor afwijzing van een sollicitant. Dit blijkt ook uit een gesprek

dat wij zelf hebben gevoerd met een leidinggevende bij een maatschappelijke organisatie die actief is in Hillegerberg-Schiebroek. De werkgever zegt in het gesprek dat de organisatie geen mensen aanneemt die zichtbare geloofsuitingen dragen, zoals een kruisje, keppeltje of hoofddoek. Volgens de

Wet gelijke behandeling kan dit ongeoorloofde discriminatie op basis van religie zijn, en is dus een vorm van discriminatie. Hier is de leidinggevende in kwestie zich echter niet van bewust. Zij discrimineert dus wel, maar herkent dit niet van zichzelf als zodanig.

In Hillegersberg-Schiebroek blijken daarom verschillende behoeftes te bestaan. Enerzijds is het behoefte aan het empoweren van jongeren om beter voor de dag te komen bij een sollicitatiegesprek, anderzijds is er ook behoefte aan het voorlichten van lokale werkgevers over wat discriminatie precies is en wat hun verantwoordelijkheden zijn onder de Nederlandse wet.

Zwangerschapsdiscriminatie

Gerelateerd aan arbeidsmarktdiscriminatie is discriminatie van zwangere vrouwen in Hillegersberg-Schiebroek. Verschillende mensen die wij spreken geven aan dat zij het niet aannemen of niet verlengen van contracten van vrouwen vanwege zwangerschap geen vorm van discriminatie is. Wij horen dat werkgevers toegeven in het verleden geen zwangere vrouwen te hebben aangenomen, “omdat ze geen continuïteit kunnen bieden en vaak minder flexibel zijn.” Volgens de gesprekspartners moeten vrouwen zelf meer voorlichting krijgen over het krijgen van kinderen en de gevolgen daarvan voor hun arbeidsmarktpositie.

Echter, volgens de Wet gelijke behandeling en bevestigt in meerdere uitspraken van de Commissie Gelijke Behandeling en het College voor de Rechten van de Mens, is het ongelijk behandelen van vrouwen rondom hun zwangerschap door werkgevers onwettige discriminatie. Hier blijken de mensen die wij spreken zich niet van bewust te zijn. Volgens het College voor de Rechten van de Mens maakte 43% van de vrouwen op de arbeidsmarkt die in 2016 een kind kregen mogelijk discriminatie mee op

In 2015 en 2016 heeft RADAR zes klachten ontvangen over zwangerschapsdiscriminatie door een Rotterdamse werkgever. De klachten gaan over ontslag vanwege zwangerschap of het niet verlengen van contracten.

grond van zwangerschap of pril moederschap. Op 22 mei 2017 opende het College een speciaal meldpunt voor zwangerschapsdiscriminatie. Al in de eerste paar weken komt er een aanzienlijke klachtenstroom binnen. De meerderheid van de vrouwen die een melding maken hebben een tijdelijk of flexibel arbeidscontract. Nadat het College al in 2014 de alarmbellen liet rinkelen over het regelmatig voorkomen van

zwangerschapsdiscriminatie, bevestigde Minister Asscher dat het belangrijk is dat werkgevers zich meer bewust zijn van hun plichten onder de Nederlandse wetgeving en dat vrouwen kennis hebben van hun rechten, zodat zij zichzelf tegen discriminatie kunnen beschermen. Er blijkt in Hillegersberg-Schiebroek dus ook behoefte te zijn aan voorlichting over zwangerschapsdiscriminatie.

Islamofobie

Daarnaast ontvangen we signalen van discriminatie op straat. Zo beschreef een gesprekspartner een voorbeeld dat een moslima wonend in Schiebroek-Zuid op straat is bespuugd in Hillegersberg. Deze vrouw gaf daarbij aan dat zij liever in Rotterdam-Noord zou wonen, omdat zij denkt dat moslims daar meer geaccepteerd worden dan in het gebied Hillegersberg-Schiebroek. Andere gesprekspartners vertellen dat zij weten dat sommige moslima's liever niet winkelen in de straten in de buurt van het gebiedskantoor, maar liever in Schiebroek. Dit omdat zij discriminatie ervaren of verwachten van zowel de winkeleigenaren als ander winkelend publiek.

Hoewel wij deze signalen van een aantal gesprekspartners ontvangen, merken wij tijdens sommige gesprekken ook weerstand tegen het onderkennen van moslimdiscriminatie. Ook geven sommige mensen aan dat zij in winkels ook wel eens kritisch bekeken worden wanneer zij in vrijetijdskleren door de winkelstraten lopen, omdat in die straten een bepaalde chique norm zou gelden vanwege de lokale welvaartsstandaard. Uit taalgebruik en toon wordt dan duidelijk dat moslimdiscriminatie door sommigen niet als een specifieke vorm van discriminatie op grond van religie en etniciteit wordt herkend en als zodanig serieus wordt genomen.

Uit Rotterdams onderzoek weten we dat angst voor islam en moslimdiscriminatie regelmatig voorkomt in de stad. Stichting Platform Islamitische Organisaties Rotterdam-Rijnmond ontving in een periode van iets meer dan een jaar 174 gevalideerde meldingen van islamofobie, zoals ongelijke behandeling in winkels, op de werkvloer of op school, en fysiek en verbaal geweld in de openbare ruimte. In 72% van de gevallen is het slachtoffer een vrouw, en in 84% van de gevallen is het slachtoffer herkenbaar als moslim bijvoorbeeld vanwege het dragen van een hoofddoek of baard. Daders zijn vaker mannen dan vrouwen. Verder blijkt uit de Omnibusenquête dat bijna een derde van de gediscrimineerden in Rotterdam discriminatie ervaart op basis van geloof in 2015. Uit cijfers van antidiscriminatiebureau RADAR en de politie weten we dat het merendeel van voorvallen van godsdienstdiscriminatie in de stad gaat om Islam. In 2015 ontving RADAR 38 meldingen van godsdienstdiscriminatie, waarvan in 32 gevallen het moslimdiscriminatie betreft. Daarmee is godsdienstdiscriminatie na 'ras' de meest gemelde vorm van discriminatie bij RADAR.

Ruzies en discriminerend gescheld

Tot slot horen we dat bij burenruzies vaak in eerste instantie ontstaan door overlast en onderlinge irritaties. Als deze vervolgens oplopen en er een agressieve situatie ontstaat, dan wordt er geregeld gescholden en discriminerende opmerkingen gemaakt. Bijvoorbeeld: "jullie stinken allemaal!" en "rot op naar je eigen land!". Dit soort uitspraken worden ook geregeld gedaan als ruzies escaleren op

"Zodra irritaties tussen burens of op het sportveld escaleren, worden er geregeld racistische en discriminerende opmerkingen gemaakt."

sportvelden in het gebied. De gesprekspartner komt dit soort stigmatiserende opmerkingen via zijn werkzaamheden vaker tegen vlak na een periode van media-aandacht voor internationale terreuraanslagen.

Succesvolle voorbeelden

Vrijwilligerswerk om arbeidsmarktkansen te vergroten

Jongeren in Hillegersberg-Schiebroek zijn betrokken bij verschillende projecten als vrijwilliger. Ze hebben daar zelf over aangegeven dit mede te doen om hun kansen op de arbeidsmarkt te verhogen. Een bijkomend voordeel is dat deze jongeren onder andere aan de slag zijn gegaan bij activiteiten die georganiseerd worden voor ouderen in het gebied. Op deze manier wordt contact tussen verschillende generaties gestimuleerd en wederzijdse kennis en begrip van elkaars leefwerelden vergroot.

Vrouw/man-emancipatie

Emancipatie is een brede term, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Het idee is dan dat iemand niet beperkt mag worden door anderen in zijn of haar zelfstandigheid en vrijheid. Tegelijkertijd is er aandacht nodig voor de sociale, economische en culturele context waarin een persoon verkeert. Dit betekent dat emancipatie niet voor iedereen hetzelfde er uitziet of hoeft te betekenen.

Vrouw/man emancipatie gaat onder andere over het bestrijden van ongelijkheden tussen vrouwen en mannen. Een voorbeeld is het feit dat vrouwen minder betaald worden voor hetzelfde werk als mannen. Of dat er vrouwen veel vaker niet in leidinggevende posities geplaatst worden. In Rotterdam heeft de gemeente veel aandacht voor de economische zelfstandigheid van vrouwen. Bij mannenemancipatie kan er gedacht worden aan het aanpakken van agressiviteit en machogedrag, dat vaak samenhangt met bepaalde opvattingen over mannelijkheid. Ook kan het gaan over het bespreekbaar maken van emoties, seksualiteit en eigen behoeften en grenzen.

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van vrouw/man-emancipatie in Hillegersberg-Schiebroek. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Hillegersberg-Schiebroek beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen met betrekking tot vrouw/man-emancipatie

Powervrouwen en talentontwikkeling jonge meisjes

Ook met betrekking tot dit thema is het beeld veelzijdig. Enerzijds horen we van gesprekspartners dat er veel 'powervrouwen' in het gebied zijn. Daarmee wordt bedoeld dat er veel vrouwen wonen in het gebied die zelfredzaam en proactief zijn. Met name Surinaams-Nederlandse vrouwen worden door gesprekspartners genoemd als actief, betrokken en zelfstandig.

In het Plan Schiebroek-Zuid 2017-2018 is speciale aandacht voor de situatie van jonge moeders. In samenwerking met het jongerenwerk, stichting Timon, Firmitas en het wijkteam worden jonge vrouwen begeleid naar meer economische zelfstandigheid.

Seksueel ongewenst en grensoverschrijdend gedrag

30% van de Rotterdamse vrouwen voelt zich onveilig in de eigen buurt. Dit geldt voor 20% van de mannen.
(Gemeente Rotterdam, 2013. Staat van emancipatie)

Anderzijds horen we van gesprekspartners dat het nodig is om jonge vrouwen weerbaar te maken tegen straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Een aantal meisjes in het gebied heeft deelgenomen aan een training hierover. Er worden door gesprekspartners wel kanttekeningen geplaatst bij het feit dat na de training er vervolgens weinig zicht is op hoe het de deelnemende meisjes vergaat, zowel thuis als op straat. We hebben niet gehoord dat er trainingen aan jongens worden gegeven over het op een veilige manier leren verkennen van seksualiteit en emoties, en het leren communiceren van behoeften en grenzen.

Onderzoekers van de Erasmus Universiteit hebben in 2016 de grootste en meest diepgravende studie gedaan naar de omvang en aard van seksuele straatintimidatie sinds de jaren tachtig. Daaruit blijkt dat

44 procent van de Rotterdamse vrouwen seksuele uitlatingen of gedragingen in 2016 hebben ervaren, die zij als hinderlijk, beledigend, bedreigend of als een beperking van hun persoonlijke vrijheid hebben ervaren. Dit gebeurt vooral in winkelgebieden (75 procent) en in de eigen woonbuurt van de vrouw (73 procent). In Hillegersberg-Schiebroek ervaren vrouwen relatief weinig straatintimidatie in vergelijking tot andere Rotterdamse gebieden. Toch rapporteert 15 procent van de vrouwen uit Hillegersberg-Schiebroek dat zij in 2016 drie of meer incidenten in de eigen woonbuurt hebben ervaren.

Loverboys

Een gesprekspartner geeft ook aan dat er geruchten de ronde doen over de aanwezigheid van loverboys in Hillegersberg-Schiebroek, maar er zijn geen concrete voorvallen bij de gesprekspartner bekend. Er wordt wel aangeraden om jongens en meisjes in het gebied weerbaar te maken tegen loverboys op een manier die aansluit bij hun leefwereld. Een voorbeeld daarvan is een theatervoorstelling die vertrekt vanuit het perspectief van voormalige loverboys. Deze voorstelling speelde op andere plekken in de stad en is erg succesvol gebleken als aanleiding om het gesprek hierover met jongeren en met name met meisjes aan te gaan.

Mannenemancipatie

De noodzaak om ook aandacht te besteden aan het emanciperen van mannen en jongens wordt door een paar gesprekspartners onderstreept. Zowel voor de mannen zelf, als om het emancipatieproces van vrouwen te realiseren. Er wordt gezegd dat op het moment hiervoor nauwelijks tot geen aandacht is in Hillegersberg-Schiebroek.

“Mannen moeten emanciperen, anders komen de vrouwen niet naar activiteiten en niet naar buiten.”

Sluiting vrouwenstudio Bella Donna

Verder geven verschillende gesprekspartners aan het een groot gemis te vinden dat de voormalige vrouwenstudio Bella Donna niet langer bestaat in Schiebroek. De gemeentelijke financiële steun stopte voor deze vrouwenstudio, tegen het advies in van de gebiedscommissie. Het was volgens gesprekspartners een erg succesvol initiatief omdat het zeer laagdrempelig en buurtgericht was, en vrouwen bereikte die doorgaans moeilijk te bereiken zijn. Activiteiten die plaatsvonden in de vrouwenstudio waren onder andere gericht op het leren van de Nederlandse taal en het bieden van ondersteuning bij het verkennen van de arbeidsmarkt of het voorbereiden op stages. Vooral vrouwen met een migratieachtergrond bezochten de vrouwenstudio geregeld. Door de sluiting van Bella Donna, is volgens gesprekspartners een groot deel van deze vrouwen uit het zicht verdwenen. Sinds de sluiting van Bella Donna worden er in het Huis van de Wijk activiteiten voor vrouwen georganiseerd, net bij lokale religieuze organisaties. Gesprekspartners geven aan dat het belangrijk is om blijvend te investeren in laagdrempelige en toegankelijke plekken voor vrouwen om samen te komen.

Verborgene vrouwen en mannen

Dit houdt verband met het volgende signaal dat we hebben ontvangen: een aantal gesprekspartners maakt zich zorgen om vrouwen die mogelijk gedwongen in een isolement leven en niet naar buiten kunnen of mogen. Zij geven aan dat ze zich hier zorgen over maken, maar concrete aanwijzingen zijn niet met ons gedeeld. Vanwege het feit dat er veel vermoedens en zorgen leven, lijkt er een behoefte te bestaan in Hillegersberg-Schiebroek om meer kennis te ontwikkelen over wat een ‘verborgene vrouw’ precies is: wanneer is er sprake van gedwongen isolement, wanneer is er sprake van afhankelijkheid

en wanneer is een levensstijl het gevolg van een levenskeuze. Op deze manier kunnen vrouwen die mogelijk in een isolement leven daadwerkelijk ondersteund worden, en vooroordelen over andere levensstijlen niet verward worden met daadwerkelijke isolement en onderdrukking. Zodra er meer expertise is in het gebied, kunnen signalen hierover ook concreter worden.

Naast zorgen over ‘verborgen vrouwen’, hebben we ook gehoord over ‘verborgen mannen’. Een aantal gesprekspartners geeft aan dat vrouwen met een migratieachtergrond relatief vaker zichtbaar en betrokken zijn bij buurtactiviteiten dan mannen met een migratieachtergrond. Er wordt dan specifiek gesproken over de situatie van Somalisch-Nederlandse mannen in Hillegersberg-Schiebroek. Wat hier aan ten grondslag ligt, is niet duidelijk voor de gesprekspartners. Uit het onderzoek ‘Verborgen vrouwen: een vergeten groep’ van stichting Femmes for Freedom naar verborgen vrouwen in Delfshaven, blijkt dat er in 2013 ook signalen waren van mannen die in een situatie van verborgenheid verbleven. Omdat het project zich specifiek richtte op vrouwen, is daar verder geen onderzoek naar gedaan.

Succesvolle voorbeelden

Empowerment van vrouwen

Verder horen we over verschillende initiatieven die met name vrouwen met een migratieachtergrond bereiken. Er wordt vaak verwezen naar verschillende buurttuinen en stadslandbouwprojecten waar vrouwen met een migratieachtergrond uit de buurt actief zijn. Ook de kookvereniging Hotspot Hutspot Skibroek wordt uitgelicht, waarbij verschillende vrouwen elkaar ontmoeten, een netwerk in de buurt opbouwen en de Nederlandse taal oefenen. Helaas is Hotspot Hutspot Skibroek in 2017 opgehouden

“Empowerment van vrouwen is erg belangrijk, zodat zij zelfredzaam kunnen worden.”

met bestaan. Beide projecten worden gezien als succesvolle voorbeelden om vrouwen op een laagdrempelige manier bij elkaar te brengen, waarbij er onderling buurtcontact ontstaat en zij tegelijkertijd sociale vaardigheden en zelfvertrouwen ontwikkelen. Het idee is dat deze vaardigheden en zelfvertrouwen hun zelfredzaamheid en betrokkenheid bij de buurt vergroot.

Lhbt-emancipatie

Naast vrouw/man-emancipatie houdt IDEM Rotterdam zich bezig met lhbt-emancipatie.

Lhbt-emancipatie heeft te maken met seksualiteit en genderdiversiteit. Seksualiteit gaat over tot wie je je seksueel aangetrokken voelt of op wie je verliefd wordt. Vrouwen die op vrouwen vallen kunnen zich identificeren als lesbisch en mannen die op mannen vallen als homo. Ook zijn er mensen die op personen van beide geslachten vallen, en zij kunnen zichzelf dan biseksueel noemen. De T in lhbt-emancipatie verwijst naar trans*personen. Het gaat dan bijvoorbeeld om personen die als meisje worden geboren, maar eigenlijk liever een jongen zijn. Dit noemen we een transgenderidentiteit. Aan deze identiteit kunnen verschillende vervolgstappen worden gegeven. Sommige mensen passen hun kleding aan, anderen veranderen hun naam en weer anderen laten een geslachtsaanpassende operatie uitvoeren. Er zijn ook mensen die zich geen man en ook geen vrouw voelen, of juist allebei, of er ergens tussenin. Al deze vormen van genderidentiteit benoemt IDEM Rotterdam met de paraplu-term trans*. Een kernelement hiervan is dat er meer genderidentiteiten bestaan dan enkel 'man' of 'vrouw'.

4% tot 7% is lhb, afhankelijk van de vraagstelling in Nederlandse bevolkingsonderzoeken.

(SCP, 2016. *LHBT-Monitor*)

0,6% van de mannen en 0,2% van de vrouwen in Nederland geeft aan zich ambivalent te voelen over hun genderidentiteit.

(SCP, 2012. *Worden wie je bent*)

Ook hier geldt dat emancipatie een brede term is, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Met lhbt-emancipatie praten we dan over (on)mogelijkheden voor lesbische, homoseksuele, biseksuele en trans* mensen om hun leven naar eigen inzicht in te richten. Net zoals bij vrouw/man-emancipatie kan de invulling die aan vrijheid wordt gegeven afhangen van de specifieke sociale, economische of culturele context waarin een persoon zich bevindt. Zo vinden sommige lhbt-personen het heel belangrijk om open te zijn over hun seksuele of genderidentiteit naar iedereen, terwijl anderen ervoor kiezen om bijvoorbeeld met vrienden er wel vrijelijk over te praten maar liever niet met collega's of familie.

25% van de lhb's in Rotterdam-Rijnmond vindt de straten in hun gemeente niet veilig.
14% van de lhb's in deze regio vindt de straten in hun eigen woonomgeving niet veilig.
(RADAR, 2009. *Roze is overal*)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van lhbt-emancipatie in Hillegersberg-Schiebroek. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Hillegersberg-Schiebroek beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen met betrekking tot lhbt-emancipatie

Weinig bewustzijn en weinig signalen

Het beeld dat hierbij naar voren komt, is tweeledig. Enerzijds geeft een groot aantal gesprekspartners aan zich weinig te kunnen voorstellen bij het thema lhbt-emancipatie. Zij geven aan dat ze niet precies weten wat hier onder verstaan wordt, en dat ze geen signalen van discriminatie of pesterijen ontvangen. Sommigen zijn bekend met een paar homoseksuele of lesbische stellen in het gebied die geen problemen ondervinden in de buurt die verband houden met hun seksualiteit.

Kwetsend en discriminerend taalgebruik

Onwetendheid kan ook leiden tot onbewust kwetsend en discriminerend taalgebruik. Zo hoorden wij dat sommige gesprekspartners de term ‘omgebouwde mensen’ gebruiken wanneer er over trans* personen wordt gesproken. Dit is onbedoeld, maar desalniettemin uitsluitend taalgebruik. Door trans* mensen wordt dit gezien als onjuist en niet respectvol om hun situatie te omschrijven. Het gebruiken van dit soort woorden, kan ertoe leiden dat trans* personen zich niet thuis voelen bij een professionele organisatie of activiteit. Dat kan de onzichtbaarheid van deze groep bewoners versterken. Het Transgender Netwerk Nederland heeft onlangs een mediawijzer uitgebracht over hoe trans* personen wel aangesproken kunnen worden, welke ook relevant is voor iedereen die niet in de media werkt.

Naast ‘omgebouwd’ is in sommige gesprekken het woord ‘homofiel’ gevallen. Deze term wordt ook als kwetsend en discriminerend beschouwd, aangezien dit woord impliceert dat homoseksualiteit een ziekte is welke genezen kan worden. Gesprekspartners gebruikten dit woord niet op deze manier, maar het woord stamt wel uit de tijd waarin het gemeengoed was om homoseksualiteit te zien als een medische aandoening. Dit soort taalgebruik kan uitsluitend werken. Een bewustzijn van de herkomst van woorden en hun betekenis kan helpen om voorzieningen, organisaties en activiteiten in de buurt toegankelijker te maken voor een diverse groep bewoners.

Tot slot horen we dat het woord ‘homo’ geregeld als scheldwoord gebruikt wordt. Vaak gaat het om ruzies tussen burens of op straat die zodanig escaleren, dat er vervolgens discriminerend gescholden wordt.

Homofobie onder ouderen zonder migratieachtergrond

Verder geven verschillende gesprekspartners aan dat onder witte ouderen in het gebied de acceptatie van seksuele en genderdiversiteit erg laag is. Lhbt-ouderen zijn volgens deze professionals daardoor extra kwetsbaar. Het is namelijk mogelijk dat roze ouderen hierdoor extra eenzaam zijn en een groter risico lopen op sociaal isolement. Meer aandacht voor uitsluiting van lhbt-ouderen en voor het vergroten van acceptatie van seksuele en genderdiversiteit onder heteroseksuele en cisgender Nederlandse ouderen zonder migratieachtergrond, is volgens gesprekspartners daarom nodig.

Taboes doorbreken bij migranten- en geloofsgemeenschappen

Ook wordt door gesprekspartners en aanwezigen bij de wijkbijeenkomst gesproken over het verhogen van de mate van sociale acceptatie van seksuele en genderdiversiteit onder bewoners met een migratie- of religieuze achtergrond. Tegelijkertijd is er een kerk in het gebied waar huwelijken tussen paren van hetzelfde geslacht gesloten worden. Een migrantenorganisatie heeft aangegeven behoefte te hebben aan praktische tips over het doorbreken van taboes binnen hun eigen gemeenschap.

Het is belangrijk om voorlichtingen weloverwogen af te stemmen op de doelgroep. “Baat het niet, dan schaadt het niet” gaat bij educatie over seksuele en genderdiversiteit niet op, blijkt uit onderzoek. (Movisie, 2015. *Do the right thing*)

Succesvol voorbeeld

Toneelstuk als middel om bespreekbaarheid te bevorderen

In Schiebroek is met succes een toneelvoorstelling van Theater aan Zet gericht op biculturele jongeren opgevoerd, waar seksuele diversiteit onder de aandacht is gebracht. Na afloop bespraken de jongeren met elkaar de voorstelling. Cruciaal is dat de gespreksleider zelf een Marokkaans-Nederlandse

achtergrond had, wat voor herkenning zorgde bij de jongeren en het voeren van een open gesprek over dit onderwerp vergemakkelijkte. Volgens de gesprekspartner die ons over deze voorstelling vertelt, hebben weken na de voorstelling verschillende jongeren meer interesse getoond voor dit onderwerp en is de acceptatie onder hen vergroot. Een voorbeeld is een Turks-Nederlandse jongen, die na het zien van de voorstelling is gaan praten over zijn eigen homoseksualiteit en door vrienden en klasgenoten wordt geaccepteerd. Vanwege dit succes is het toneelstuk nog een aantal keer extra opgevoerd bij onderwijsinstellingen in de wijk.

Aanknopingspunten en aanbevelingen

Tijdens de interviews en wijkbijeenkomsten zijn gesprekspartners gevraagd naar hun concrete behoeften in relatie tot de vier thema's. Waar zouden professionals en betrokken bewoners mee aan de slag willen en wat hebben ze daarvoor nodig? Tijdens de gesprekken zijn ons ook signalen opgevallen die een bepaalde behoefte in Hillegersberg-Schiebroek illustreren. Samen vormen deze behoeften concrete aanknopingspunten en aanbevelingen waar lokale en stedelijke professionals, vrijwilligers, ondernemers en anderen verder mee aan de slag kunnen.

Aandacht voor Schiebroek-Zuid

De meeste gesprekspartners benadrukken dat de situatie van Schiebroek-Zuid uniek is vanwege een opeenstapeling van sociale problemen in die buurt. Tot voor kort was de situatie in deze buurt onzichtbaar in rapporten en cijfers over het gebied. Inmiddels is er een speciaal actieprogramma Plan Schiebroek-Zuid 2017-2019 opgesteld. Dit is een belangrijke stap en het is van belang om deze aandacht voor Schiebroek-Zuid vast te houden.

Emancipatie van jongens en mannen

Er wordt door gesprekspartners gesproken over de mogelijkheid dat er in het gebied ook mannen in een isolement leven. Hiervoor lijkt momenteel weinig aandacht, waardoor het niet duidelijk is wat de omvang en aard van het probleem is. Daarnaast wordt gesignaleerd dat het belangrijk is om ook mannen in Hillegersberg-Schiebroek mee te nemen in een emancipatieproces.

Laagdrempelige voorzieningen voor vrouwen

De sluiting van Bella Donna heeft er volgens gesprekspartners toe geleid dat een aantal vrouwen uit het zicht is verdwenen. Dit staat haaks op de gemeentelijke ambitie om te voorkomen dat Rotterdamse vrouwen in een situatie van gedwongen isolement leven. Juist doorgaans moeilijk te benaderen vrouwen, op wie veel van Rotterdams emancipatie- en integratiebeleid zich richt, worden met laagdrempelige plekken in hun eigen buurt bereikt. In het Huis van de Wijk worden wel bijeenkomsten georganiseerd voor vrouwen, net zoals bij lokale religieuze organisaties. Het blijft belangrijk om laagdrempelige voorzieningen te waarborgen waar vrouwen in hun eigen buurt naartoe kunnen gaan om andere vrouwen te ontmoeten en vaardigheden te ontwikkelen.

Culturele activiteiten om taboeonderwerpen te bespreken

Zelforganisaties met een migranten- en religieuze achtergrond geven aan dat zij behoefte hebben aan voorbeelden van hoe kunst en cultuur ingezet kan worden om taboeonderwerpen bespreekbaar te maken. Het gaat dan vooral om onderwerpen die te maken hebben met seksuele en genderdiversiteit, en de emancipatie van vrouwen. Er is behoefte aan theater-, poëzie- en kunstprojecten die deze thema's op een toegankelijke manier op de kaart zetten voor diverse groepen bewoners in het gebied.

Voorlichting over arbeidsmarktdiscriminatie en zwangerschapsdiscriminatie

Uit onze gesprekken blijkt dat werkgevers en andere professionals in Hillegersberg-Schiebroek niet altijd voldoende kennis hebben over wat precies onder arbeidsmarkt- en zwangerschapsdiscriminatie valt. Kennis aanbieden over discriminatie is een eerste stap om te voorkomen dat werkgevers discrimineren, en dat sollicitanten en werknemers adequate stappen hiertegen kunnen ondernemen. Er lijkt nu onvoldoende kennis en informatie aanwezig te zijn over wat werkgevers en werknemers kunnen doen tegen arbeidsmarkt- en zwangerschapsdiscriminatie.

Empowerment van jongeren

We horen dat een deel van de jongeren onvoldoende kennis en vaardigheden hebben om een succesvolle sollicitatie in te dienen en zichzelf professioneel te presenteren bij een sollicitatiegesprek. Het is belangrijk dat jongeren in Hillegersberg-Schiebroek hier verder in getraind worden. Daarnaast wordt aangegeven dat jongeren arbeidsmarktdiscriminatie verwachten, wat een negatief effect kan hebben op hun houding tijdens het solliciteren en hun kansen op de arbeidsmarkt verkleint. Het aanbieden van ondersteuning voor jongeren op het gebied van discriminatie is dan ook belangrijk.

Vooroordelen en polarisatie tegengaan

Er wordt gesignaleerd dat polarisatie langs etnische lijnen in het gebied lijkt te verharderen. Dit hangt samen met vooroordelen en angst voor radicalisering. Aandacht voor deze ontwikkelingen is belangrijk om oplopende sociale spanningen, racisme, discriminatie en gevoelens van onveiligheid te voorkomen.

Meer bewustzijn over seksuele- en genderdiversiteit nodig bij werkgevers en andere professionals

Uit de interviews is gebleken dat professionals weinig signaleerden op het gebied van lhbt-emanipatie, omdat zij weinig kennis hebben van seksuele- en gender diversiteit. Het ontbreken van kennis belemmert hen om ontwikkelingen die te maken hebben met seksuele- en gender diversiteit binnen hun eigen organisatie of bij de doelgroep waarmee ze werken, te signaleren en adequaat te handelen waar nodig. Het gebrek aan kennis werd in verschillende gesprekken geïllustreerd met discriminerend en uitsluitend taalgebruik, zoals de aanduiding 'homofiel' wanneer het over homoseksuele mensen gaat en 'omgebouwde mensen' wanneer het over transgender mensen gaat. Dit taalgebruik is niet alleen ouderwets en ongepast, maar ook kwetsend en heeft een uitsluitende werking. Homoseksuele en transgender personen zullen zich minder welkom voelen bij een organisatie, en minder geneigd zijn om openlijk te praten over zaken die zij meemaken met professionals die klaarblijkelijk weinig kennis hebben van het onderwerp. Het is daarom belangrijk om werkgevers en andere professionals in Hillegersberg-Schiebroek te onderwijzen in onderwerpen die te maken hebben met seksuele- en gender diversiteit.